

NASİHATÜ'L-MÜLÛK

(bk. SİYÂSETNÂME).

NASİHATÜ'L-MÜLÛK

(نصيحة الملوك)

Gazzâlî'nin

(ö. 505/1111)

ahlâk ve siyasete dair Farsça eseri.

Büyük Selçuklu Hükümdarı Muhammed Tapar'a ithaf edilen eser siyasetnâme türünün belli başlı örneklerindedir. Müellifin daha önce yazdığı *İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn* ve diğer bazı kitaplarının ilgili kısımlarıyla benzerlik gösteren *Nasîhatü'l-mülûk*'e tasavvufî bakış açısı hâkimdir. Gazzâlî eserine, sultandan Allah'ın nimetlerine şükretmesini ve Allah'ın dinini yaymak için çaba sarfetmesini isteyen sözlerle başlamaktadır. Girişte iman konularına geniş yer ayıran müellif imanî bir ağaca benzer, imanın amel ve davranışlarla doğrudan ilişkili olduğunu vurgulayarak sultana öğütler verir. Dünya hayatının geçici, ölümden sonraki hayatın ebedî olduğunu hatırlatır. Allah'ın emirlerini yerine getirmesini, günahlardan kaçınmasını, âlimlerle istişare etmesini, âdil olmasını, bütün devlet görevlilerinin bu konuda hassasiyet göstermelerini sağlamasını, halkın meselelerini çözme konusunda gayret göstermesini, lüks ve israftan kaçınmasını, merhametli davranmasını ve halkın sevgisini kazanmaya önem vermesini tavsiye eder.

Yedi bölümden oluşan eserin birinci bölümünü devlet başkanlığı konusuna ayıran Gazzâlî devlet başkanının zulümden kaçınmasının ve adaleti gözetmesinin esas olduğunu belirterek halkın bu esaslara uyan hükümdara itaat etmesi gerektiğini söyler. Hükümdar ülkenin imarı için çalışmalı, halkın ihtiyaçlarını karşılamalı, aralarında fark gözetmemeli, kötülükleri engelliyip iyilikleri teşvik hususunda örnek olmalı, tarihten ibret almasını bilmeli, âlimlerin ve uzmanların görüşüne müracaat etmeli, suçlulara caydırıcı olacak şekilde hak ettikleri cezayı vermeli ve devlet görevlilerini denetlemelidir. Devlet başkanı ile toplum arasındaki etkileşime dikkat çeken Gazzâlî toplumun devlet başkanının davranışlarına göre şekillendiğini, devlet başkanının da toplumun bir ferdi olduğunun unutulmaması gerektiğini belirtir. Devletin bekası için adaletin temel şart olduğunu, zu-

lümle ayakta durmanın mümkün olmadığını ifade eder. Müellif ikinci bölümde vezirlerin âdil, güvenilir, tecrübeli, cesur, ilim sahibi ve isabetli politikalar geliştirebilenler arasından seçilmesini öğütler. Üçüncü bölümde İslâm geleneğinde kalemin öneme işaret eden Gazzâlî devleti ayakta tutan iki şeyden birinin askerî gücün sembolü kılıç, diğerinin de bürokrasiyi temsil eden kalem olduğuna dair görüşlere yer verdikten sonra kâtiplerin özelliklerinden bahseder. Kâtiplerin hat sanatını bilen, inşâ yeteneğine sahip, edebiyat, coğrafya, astronomi, matematik gibi alanlarda bilgili kişilerden seçilmesi gerektiğini söyler. Dördüncü bölümde devlet başkanlarının cömert, azimli ve gayretli olmalarını, buldukları makamın şerefine uygun hareket etmeleri gerektiğini kaydeder. Beşinci bölümde hikmetin Allah vergisi olduğunu belirttikten sonra hikmetli sözlerden seçmeler yapar. Altıncı bölümde akıl konusunu ele alan Gazzâlî aklın insan için büyük bir nimet olduğunu ve insanın akli ölçüsünde hayatta yer edindiğini ifade eder. Eserin son bölümünde aile hayatından bahsederek özellikle kadınlar hakkında dönemin anlayışını yansıtan görüşlere yer verir.

Nasîhatü'l-mülûk'ün Sultan Sencer'in Horasan meliki olduğu dönemde ona hitaben yazıldığına dair rivayetler de bulunmaktadır (s. 385-386; ayrıca bk. neşredeninin girişi, s. 119-127). Eserin Gazzâlî'ye ait olmadığını ileri sürenler yanında sadece iman konularından bahseden giriş bölümünün ona ait olduğunu söyleyenler de vardır (Crone, X [1987], s. 167, 171, 173, 175).

Nasîhatü'l-mülûk'ü Gazzâlî'nin öğrencilerinden Safiyüddin Ali b. Mübârek b. Mevhûb el-İrbîlî, Musul Atabegi Alp Kutluğ adına *et-Tibrü'l-mesbûk fi Nasîhati'l-mülûk* (*et-Tibrü'l-mesbûk fi nakli Nasîhati'l-mülûk, Haridetü's-sülûk fi Nasîhati'l-mülûk, Nasîhatü'l-mülûk ve'l-vüzerâ' ve'l-ümerâ'*) adıyla Arapça'ya çevirmiş, bu çeviri Farsça aslından daha çok yaygınlık kazanmıştır.

Celâleddin Hümâî *Nasîhatü'l-mülûk*'ü geniş bir mukaddime ve notlarla birlikte neşretmiş (Tahran 1315 hş., 1351 hş., 1361 hş., 1367 hş.), neşrin sonuna mütercimi bilinmeyen Arapça muhtasar bir çevirisini de eklemiştir (s. 381-434). F. R. C. Bagley, Hümâî'nin Farsça neşrini esas alarak kitabı İngilizce'ye tercüme etmiş (*Gazâlî's Book of Counsel for Kings [Nasihat al-mülûk]*, London 1964), Oxford Bodleian Library'de

bulunan bir başka Arapça tercümesi H. D. Isaacs tarafından neşre hazırlanarak bu çevirinin sonuna eklenmiştir. *Nasîhatü'l-mülûk*'ün Arapça tercümesi *et-Tibrü'l-mesbûk* Kahire'de basılmış (1277), daha sonra da çeşitli baskıları yapılmıştır (kenarında İbn Ebû Rendeka et-Turtûşî'nin *Sirâcü'l-mülûk*'ü olduğu halde Kahire 1306, 1317, 1319, 1968; nşr. Muhammed Ahmed Demec, Beyrut 1407/1987).

Eser Osmanlı döneminde birkaç defa Türkçe'ye çevrilmiştir: Aşık Çelebi (TSMK, Bağdat Köşkü, nr. 351); Kınalızâde Ali Efendi (İÜ Ktp., TY, nr. 6943); Vücûdî (Muhammed b. Abdülaziz) (İÜ Ktp., TY, nr. 3235). Son dönemde eseri Osman Şekerci *Devlet Başkanlarına "Nasîhatü'l-mülûk"* (İstanbul 1969), Hüseyin Okur *Yöneticilere Altın Öğütler* (İstanbul 2004) ve Osman Arpaçukuru *Devlet Başkanına Öğütler* (İstanbul 2004) adıyla Türkçe'ye çevirmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Gazzâlî, *Nasîhatü'l-mülûk* (nşr. Celâleddin Hümâî), Tahran 1367 hş., s. 385-386, neşredeninin girişi, s. 119-127; a.m.f., *et-Tibrü'l-mesbûk fi Nasîhati'l-mülûk* (nşr. M. Ahmed Demec), Beyrut 1407/1987, s. 172, 222, ayrıca bk. neşredeninin girişi, s. 7-90; *Keşfü'z-zunûn*, I, 337; II, 1958; Brockelmann, *GAL*, I, 423; *Suppl.*, I, 750; Haroon Khan Sherwani, *Studies in Muslim Political Thought and Administration*, Lahore 1970, s. 135-167; Abdurrahman Bedevî, *Mü'ellesse'l-Gazzâlî*, Küveyt 1977, s. 184-187; A. K. S. Lambton, *State and Government in Medieval Islam*, Oxford 1981, s. 103-129; a.m.f., "The Theory of Kingship in the Nasihat ul-Mulûk of Ghazâlî", *IQ*, I/1 (1954), s. 47-55; Hilmi Ziya Ülken, "Gazâlî'nin Bazı Eserlerinin Türkçe Tercümeleri", *AÜİFD*, IX (1961), s. 62-63; P. Crone, "Did al-Ghazâlî Write a Mirror for Princes? On the Authorship of Nasihat al-Mulûk", *Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, X, Jerusalem 1987, s. 167-191.

CASİM AVCI

NÂSİK

(الناسك)

Tasavvuf öncesinde ve tasavvufun kuruluş döneminde âbid ve zâhid anlamında kullanılan bir terim

(bk. ÂBİD; ZÜHD).

NASİP

(النصيب)

Allah'ın bir kimse için önceden belirlediği mutluluk payı anlamında bir terim

(bk. BAHT).